

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta

Complectens Quæstiones, Qvæ Dispvatæ Dicvntvr, & Quæstiones
Quodlibetales, siue Placitorum eiusdem S. Thomæ

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

Vtrum virtutes sint habitus.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72780](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72780)

nature, alioquin sequeretur qd omnium rerum esset actio vna, qd est vnum primum principium mouens oia, s. Deus. Sic igitur & si humana natura in Christo moueatur a diuina, quia tamen sunt duae nature distinctae, necesse est etiam qd sint duae actiones. Quia igitur ex hoc quod aliquis ponit vnam actionem in Christo, sequitur qd sit ibi vna sola natura & vna sola voluntas, ideo haec positio est tanquam haeretica in sexta synodo condemnata.

Ad primum ergo dicendum, qd operatio Christi secundum humanitatem dicitur Theandrica, id est Dei virtutibus inquantum humanitas Christi agebat in virtute diuina. & ex hoc actio humanitatis erat salutaris, sicut instrumentum agit in virtute agentis. & pro tanto dicitur noua actio facta, quia de nouo factum est qd humanitas Christi est instrumentum diuinitati coniunctum in unitate personae, non autem ita, quod ex duabus actionibus sit una compositio.

Ad secundum dicendum, qd diuinitas & humanitas Christi concurrerant ad eandem operationem inconfusa, quia utraque natura, ut in epistola Leonis Papae dicitur agebat, quod est sibi proprium cum communione naturae alterius, puta, qd diuina virtus sanabat leprosum coexistente tactu humani corporis, qui fortiebatur efficaciam ex virtute diuina.

Ad tertium dicendum, qd in Christo oes actiones ad humanam naturam pertinentes reducuntur in vnam actionem propter unitatem connaturalis principij, scilicet, voluntatis. Non est autem eadem ratio de humanitate & diuinitate, vt dictum est.

Ad quartum dicendum, qd humana natura in Christo non est tale infirmum qd solu agatur: sed qd est principium actionis, inquantum habet dominium sui actus.

Ad quintum dicendum, qd aliquid agit virtute alterius dupliciter. Vno modo, inquantum mouet a virtute illius, sicut calor naturalis agit in virtute aiae. Alio modo, inquantum aliquod agens virtute alicuius infirmi, sicut aia videt virtute oculi. & hoc modo suppositum eternum agebat virtute humanae naturae.

Ad sextum dicendum, qd suppositum est quod est ab alijs distinctum. & ideo si natura humana haberet per se suppositum repugnetet vnioni personali. Operatio autem non importat rationem alicuius distinctionis, & ideo ratio non sequitur.

Ad septimum dicendum, qd operationes sunt coniunctae ex pluribus convenientibus in vnam naturam. Talis autem non est coniunctio diuinitatis & humanitatis in Christo, vnde ratio non sequitur.

Ad octauum dicendum, quod id ipsum intelligere est intrinsecum intellectui. Sunt autem in Christo duo intellectus, scilicet creatus & increatus. & ideo etiam est ibi duplex intelligere.

Ad nonum dicendum, qd in Christo est coeactio idiomatum. Non qd sit aliqua proprietatum naturalium confusio: sed quia proprietates vtriusque naturae dicuntur de eodem supposito, & eadem est communicatio operationum, quia est idem suppositum cui attribuitur eadem operatio diuina & humana.

Ad x. dicendum, qd voluntas est principium connaturale alijs potentijs anime, non autem diuinitas est connaturalis humanitati: vnde non est similis ratio.

Ad xi. dicendum, qd ista similitudo Athanasij attenditur quantum ad unitatem personae, non quantum ad unitatem naturae. Anima enim & corpus conueniunt in vnam personam, & in vnam naturam. & ideo de vna operatio humana. Diuina autem natura & humana conueniunt in vnam personam: sed

non in vnam naturam, & per consequens in vna actionem.

Ad xii. dicendum, qd agens non semper dat instrumento nouam formam, vel uirtutem quiescentem in ipso, & tamen instrumentum inquantum mouetur ab agente consequitur quandam intentionalem uirtutem per influxum agentis, qui per instrumentum transit in effectum.

Ad xiii. dicendum, qd sicut visio informat hominem mediante oculo: ita etiam actio creata informat suppositum aeternum mediante natura humana.

Ad xiiii. dicendum, qd Christus est vnus simpliciter propter suppositum, sunt tamen in eo duae naturae. & ideo Christus est vnus agens: sed sunt in eo duae actiones.

Explicit questio de unione verbi incarnati sancti Thomae de Aquino ordinis praedicatorum.

QVAESTIO I.

De virtutibus in communi.

In tredecim articulos diuisa.

- ¶ Primo Enim queritur, utrum uirtutes sint habitus.
- ¶ Secundo, Vtrum definitio virtutis, qua August. ponit, sit conueniens.
- ¶ Tertio, Vtrum potentia anime possit esse uirtutis subiectum.
- ¶ Quarto, Vtrum irascibilis, & concupiscibilis possint esse subiectum uirtutis.
- ¶ Quinto, Vtrum uoluntas sit subiectum uirtutis.
- ¶ Sexto, Vtrum in intellectu practico sit uirtus sicut in subiecto.
- ¶ Septimo, Vtrum in intellectu speculatio sit uirtus.
- ¶ Octauo, Vtrum uirtutes infint nobis a natura.
- ¶ Nono, Vtrum uirtutes acquirantur ex actibus.
- ¶ Decimo, Vtrum sint aliqua uirtutes homini ex infulsione.
- ¶ Undecimo, Vtrum uirtus infusa augeatur.
- ¶ Duodecimo, De distinctione uirtutum.
- ¶ Tertiodecimo, Vtrum uirtus sit in medio.

Vtrum uirtutes sint habitus.

ARTICVLVS PRIMVS.

QVAESTIO est de uirtutibus in communi. Et primo queritur, utrum uirtutes sint habitus. Et uidentur qd non: sed magis actus. Aug. n. dicit in lib. Retracta. qd bonus usus libe. arb. est uirtus: sed usus libe. arb. est actus, ergo uirtus est actus.

- ¶ 2 Praet. Praemium non debetur alicui, nisi ratione actus: debetur autem omni habenti uirtutem, qd quicunque in charitate deedit, ad beatitudinem perueniet, ergo uirtus est meritum. Meritum autem est actus. ergo uirtus est actus.
- ¶ 3 Praet. Quanto aliquid est in nobis Deo similis, tanto est melius: sed maxime Deo simulamur secundu, qd sumus in actu, qui est actus purus. ergo actus est optimum eorum, quae sunt in nobis: sed uirtutes sunt maxima bona, quae sunt in nobis, vt Aug. dicit in lib. de libe. arb. ergo uirtutes sunt actus.
- ¶ 4 Praet. Perfectio uiae respodet perfectioni patriae. Quae. di. S. Tho. HH 4 sed

1. 2. q. art. 1. li. 1. retracta. c. 9. a. n. c. d. tom. 1.

li. 2. ca. 18. & 19. to. 1.

sed perfectio patriæ est actus, scilicet felicitas, quæ in actu consistit secundum Philoso. ergo, & perfectio viæ, scilicet uirtus actus est.

¶ 5 Præ. Contraria sunt quæ in eodem genere ponuntur, & mutuo se expellunt: sed actus peccati expellit uirtutem ratione oppositionis, quam habet ad ipsam. ergo uirtus est in genere actus.

Com. 116. tom. 2.

¶ 6 Præ. Philoso. dicit in 1. cœli & mundi, q uirtus est ultimum de potentia: ultimum potentie est actus. ergo uirtus est actus.

¶ 7 Præ. Pars ronalis est nobilior, & perfectior quâ pars sensitua: sed vis sensitua habet suâ operatione nullo habitu, vel qualitate mediâte. ergo nec in parte intellectuâ oportet ponere habitus, qbus mediâ tribus pars intellectuâ pfectam operatione habeat.

tex. 17. & 8. tom. 2.

¶ 8 Præ. Philoso. dicit in 7. Physico. q uirtus est dispositio perfecti ad optimum. Optimum autem est actus. Dispositio autem est eiusdem generis cū eo ad quod disponit. ergo uirtus est actus.

Cap. 15. to. 1. Et de ciuit. Del. Lib. 19. cap. 13. parum a prin. tom. 5.

¶ 9 Præ. Augu. dicit in lib. de moribus Ecclesiæ, q uirtus est ordo amoris: ordo autem, ut ipse dicit in 19. dist. est parū disparium; sua cuiq; tribuēs loca dispositio. uirtus ergo est dispositio. Non ergo habitus.

¶ 10 Præ. Habitus est qualitas de difficili mobilis: sed uirtus est facili mobilis, q p vñ actum peccati mortalis amittitur. ergo uirtus non est habitus.

¶ 11 Præ. Si habitibus aliquibus indigemus, q sint uirtutes, aut indigemus ad operationes naturales, aut meritorias, quæ sunt quælibet natura. etiâ sensibilibus, & insensibilibus potest suam operationem perficere absque habitu: multo fortius hoc poterit rationalis natura. similiter nec ad operationes meritorias, quia has Deus in nobis operatur, Philip. 2. Qui operatur in nobis uelle, & perficere, &c. ergo nullo modo uirtutes sunt habitus.

¶ 12 Præ. Omne agēs secundū formā semper agit secundū exigentiā illius formæ, sicut calidum agit semp calefaciendo. Si ergo in mēte sit aliqua habitualis forma, q uirtus dicatur, oportebit q habens uirtutem, secundum uirtutem operetur, qd est falsum: quia sic quilibet habens uirtutem esset cōfirmatus. ergo uirtutes non sunt habitus.

¶ 13 Præ. Habitus ad hoc in sunt potētis, ut tribuāt eis facilitatē operādi: sed ad actus uirtutū non indigemus aliquo facilitatē faciente, ut videtur. Constitunt n. principaliter in electione, & uoluntate. Nihil autem est facilius eo, quod est in uoluntate cōstitutum. ergo uirtutes non sunt habitus.

¶ 14 Præ. Effectus non potest esse nobilior, quàm sua causa: sed si uirtus est habitus, erit causa actus, qui est habitu nobilior. ergo non uidetur conueniens, q uirtus sit habitus.

¶ 15 Præ. Medium, & extrema sunt vnius generis: sed uirtus moralis est medium inter passiones, passiones autem sunt de genere actuum. ergo &c.

Aug. Referatur lib. 2. sent. dist. 19. in prin.

SED CONTRA, uirtus secundū Aug. est bona qualitas mētis: nō autem potest esse in aliqua specie, nisi in prima, quæ est habitus. ergo uirtus est habitus.

¶ 1 Præ. Philoso. dicit in 2. Ethico. q uirtus est habitus electiuus in mente consistens.

¶ 2 Præ. Virtutes sunt in dormientibus, quia non amittuntur; nisi per peccatum mortale: non sunt autem in eis actus uirtutum, quia non habent usum libe. arbi. ergo uirtutes non sunt actus.

Cap. 6. a medio. De ver. ques. 14. art. 3.

RESPON. Dicendū, q uirtus secundū sui nominis ratione potentie complementum designat: vn-

de & vis dī secundum q res aliqua per potestatem completam quam habet, potest leg suum imperium vel motum: uirtus n. secundum suum nomen potestatis perfectionem demonstrat: unde Philoso. dicit in 1. Cœl. & mun. q uirtus est ultimum in re de potentia. Quia uero potentia ad actum dī, complementum potentie attenditur penes hoc, q completio operatione suscipit. Quia uero operatio est finis operationis, cum oīs res sūm Philo. in 1. Cœl. & mun. sit propria suam operationem, sicut pp finē proximum: ut quodque est bonum, secundum q habet complementum ordinem ad suum finem. Inde est, q uirtus bonum facit habentem, & opus eius reddit bonum: ut dicitur in 5. Ethic. & per hunc etiam modum patet q est dispositio perfecti ad optimum. ut dicitur 7. Meta. & hæc oīa conueniunt uirtuti cuiuscunq; sit. Nam uirtus equi est, quæ facit ipsum bonum & opus ipsius: similiter uirtus lapidis, uel hominis, est cuiuscunq; alterius. Secundum autem diuersam conditionem potentiarum, diuersus est modus complexionis ipsius. Est enim aliqua potentia tantum agens, aliqua tantum acta uel mota: alia uero agens & acta. Potentia igitur, quæ est tantum agens, non indiget ad hoc q sit principium actus aliquo modo: unde uirtus talis potentia nihil est aliud quam ipsa potentia. Talis autem potentia est diuina intellectus agens, & potentia naturalis, unde harum potentiarum uirtutes non sunt aliqui habitus: sed uirtutes potentia in seipsis cōpleta. Ille uero potentia tantum acta, quæ non agunt, nisi ab alio moueantur, est in eis agere uel non agere, sed secundum imperium uirtus mouentis agunt. & tales sunt uirtutes sensitua secundum se consideratæ: unde dicitur 8. Ethic. q sensus nullus actus est principium: sed potest perficiuntur ad suos actus per aliquid imperantem: quod tamen nō inest eis, sicut aliqua forma motus in subiecto, sed solum per modum passionis, sicut species in pupilla, unde nec harum potentiarum uirtutes sunt habitus: sed magis ipse potentia: quæ sunt actus passæ a suis actibus. Potentia uero, quæ sunt agentes & acta, quæ ita mouentur a suis actibus, q tamen per eas non determinatur ad unum: sed in eis est agere uel non agere, sicut uirtus aliquo modo ronalis, & hæc potentia cōpletur ad agendum aliquid superius dicitur, quod nō est in eis p modum passionis tm: sed p modum formæ: quæ uirtutes manentis in subiecto: ita tamen q per eas non decessitate potentia ad unum cogatur, quia sic potentia non esset domina sui actus, harum potentiarum uirtutes non sunt ipse potentia: neq; passiones, sicut in sensituis potētis, neq; qualitates de necessitate agētes, sicut sunt qualitates rerum naturalium: sed sunt habitus secundum quos pot quis agere et uoluerit, ut dicit Cōmentator in 3. de Anima. Et agit, cū ipsi affuerit. Sic ergo patet q uirtutes sunt habitus, & qualiter habitus differ a secūda & tertia specie qualitatis: qualiter aut a quarta differant in proprio est. Nam figuram non dicit ordinē ad actum quatum in se est. Ex his est pōt patere, q habitus tantum ad tria indigemus. Primo ut sit unio terminum suæ operatione. Ea enim quæ ex sola operatione dependet facile immutatur, nisi secundum aliquam inclinationem habitualem fuerint stabilita. Secundo ut operatio perfecta in promptu habeatur. Nō enim potētia rationalis per habitum aliquo modo inclinatur ad unum, operabitur semper, cū necessitas fuerit.

fuerit operari, precedere inquisitione de operatione sicut pater de eo, qui vult considerare nondum habens scientiam habitum, & qui vult secundum virtutem agere habitu virtutis carere. Vnde Phil. dicit in 3. Ethic. qd repentina sunt ab habitu. Tertio vt delectabiliter perfecta operatio compleatur, quod quidem fit per habitum. Qui cum sit per modum cuiusdam naturae, operationem sibi propria quasi naturalem reddit, & per consequens delectabilem. Nam conuenientia est delectationis causa. Vnde Philo. in 2. Ethic. ponit signum habitus, delectationem in opere existentem.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod sicut potestas & virtus accipitur dupliciter. Vno modo, materialiter, prout dicimus id, quod possumus, esse nostram potentiam, & sic Aug. bonum vsum liberi arbitrii dicit esse virtutem. Alio modo, essentialiter, & sic neque potentia, neque virtus est actus.

AD SECUNDUM dicendum, quod mereri dupliciter accipitur. Vno modo proprie, & sic nihil aliud est, quam facere aliquam actionem, vnde aliquis sibi iuste acquirit mercedem. Alio modo improprie, & sic quilibet conditio quae facit hominem aliquo modo dignum meritum dicitur, vt si dicamus quod species Praemi meriti imperium, quia digna imperio fuit, praemium ergo cum merito debeat, debetur quodammodo & qualitati habituali, per quam aliquis redditur idoneus ad praemium, & sic debetur paruulis baptizatis: & iterum debetur merito actuali, & sic non debetur virtuti: sed actui virtutis. Et tamen etiam paruulis quodammodo redditur ratione meriti actualis, in quantum ex merito Christi sacramentum efficaciam habet, quo regenerantur ad vitam.

AD TERTIUM dicendum, quod Aug. dicit, virtutes esse maxima bona, non simpliciter, sed in genere: sicut & ignis dicitur subtilissimum corpus, vnde non sequitur quod nihil sit in nobis ipsis virtutibus melius: sed quod sine de numero eorum, quae sunt maxima bona secundum genus suum.

AD QUARTUM dicendum, quod sicut in vita est perfectio habitualis, quae est virtus, & perfectio actualis, quae est virtutis actus, ita et in ipsa patria felicitas est perfectio actualis, procedens ex aliquo habitu conformato. vnde etiam Philo. in 1. Ethic. dicit, quod felicitas est operatio secundum virtutem perfectam.

AD QUINTUM dicendum, quod actus vitiosus directe tollit actum virtutis per modum contrarietatis, ipsum vero virtutis habitum tollit per accidens, in quantum separatur a causa virtutis infusa. scilicet a Deo, vnde illa. 34. Peccata vestra diuiserunt inter vos & Deum vestrum. & propter hoc virtutes acquisitae, per vnum actum vitiosum non tolluntur.

AD SEXTUM dicendum, quod illa definitio Philosophi potest dupliciter intelligi. Vno modo materialiter, vt per virtutem intelligamus id in quod virtus potest, quod est vltimum inter ea in quae potentia potest: sicut virtus eius qui potest ferre centum libras est in eo in quantum potest ferre centum libras, non in quantum ferre potest sexaginta. Alio modo, potest intelligi essentialiter. Et sic est vltimum potentiae, quia designat potentiae complementum: siue id per quod potentia completur, sit aliud a potentia, siue non.

AD SEPTIMUM dicendum, quod non est similis ratio de potentis sensitiuis & rationabilibus, vt dictum est.

AD OCTAVUM dicendum, quod dispositio ad aliquid dicitur id, per quod aliquid mouetur in illud consequendam. Motus autem habet quosque terminum in eodem genere, sicut motus alterationis est qualitas, vnde di-

A dispositio ad hunc terminum semper est eiusdem generis cum termino. Quandoque vero habet terminum alterius generis, sicut alterationis terminus est forma substantialis. & sic dispositio non est semper eiusdem generis cum eo ad quod disponit, sicut calor est dispositio ad formam substantialem ignis.

AD NONVM dicendum, quod dispositio dicitur tribus modis. Vno modo, per quam materia disponitur ad formam receptionem, sicut calor est dispositio ad formam ignis. Alio modo, per quam aliquod agens disponitur ad agendum, sicut velocitas est dispositio ad cursum. Tertio modo dispositio dicitur ipsa ordinatio aliquorum ad invicem. & hoc modo dispositio ab Aug. sumitur. Dispositio vero contra habitum diuiditur primo modo. Ipsa vero virtus, dispositio est secundo modo.

AD X dicendum, quod nulla res est adeo stabilis, quae non statim ex se deficiat sua causa deficiente, unde non est mirum, si deficiente coniunctione ad Deum per peccatum mortale deficiat virtus infusa. Nec hoc repugnat suae immobilitati, quae inrelligi non potest, nisi sua causa manente.

AD XI dicendum, quod ad utrasque operationes habitu indigemus, ad naturales quidem tribus rationibus superius positis: ad meritorias autem in superius naturalis potentia eleuetur ad id, quod est supra naturam ex habitu infuso. Nec hoc remouetur ex hoc, quod Deus in nobis operatur, quia ita agit in nobis, quod & nos agimus. vnde habitu indigemus, quo sufficienter agere possimus.

AD XII dicendum, quod omnis forma recipitur in suo supposito secundum modum recipientis. proprietates autem rationalis potentiae est ut in opposita possit, & ut sit domina sui actus, unde numquam per formam habituales receptam cogitur potentia rationalis ad similitudinem agendum: sed potest agere uel non agere.

AD XIII dicendum, quod illa quae in sola electione consistunt facile est quod qualitercumque firmiter: sed quod debito modo fiant, scilicet expedite firmiter & delectabiliter, hoc non est facile. vnde ad hoc habitibus virtutum indigemus.

AD XIV dicendum, quod omnes motus animalium, vel hominum qui de nouo incipiunt, sunt ab aliquo mouente moto, & dependent ab aliquo priori actu existente. & sic habitus de se actum non elicit, nisi ab aliquo agente excitatus.

AD XV dicendum, quod virtus est medium inter passionem, non quasi aliqua passio media: sed actio, quae in passionibus medium constituit.

ARTICVLVS II.

Vtrum definitio virtutis, quam Augustinus ponit sit conueniens.

SECUNDO quaeritur, utrum definitio virtutis quam August. ponit, sit conueniens, scilicet virtus est bona qualitas mentis, quae recte uiuitur, quam nemo male uitur, quam Deus in nobis, sine nobis operatur. & uidetur, quod sit inconueniens. Virtus enim est bonitas quaedam. Si ergo ipsa est bona, aut ergo sua bonitate, aut alia, si alia, procederet in infinitum: si seipsa, ergo uirtus est bonitas prima, quae sola bonitas prima est bona per seipsam.

¶ 2 Præ. Illud quod est commune omni enti, non debet poni in definitione alicuius: sed bonum, quod conuertitur cum ente, est commune omni enti. ergo non debet poni in definitione uirtutis.

¶ 3 Præ.

In corp. 20.

1. par. q. 55. art. 4. 1. Sent. dist. 18. in princ. refertur ex August.